

Kırgızistan'daki Karadeniz Türklerinde Tarih, Kültür ve Dil Kimliği: Göç ve Sürgün Bağlamında Bir Değerlendirme

*History, Culture and Linguistic identity of the Black Sea Türks in Kyrgyzstan: An
Evaluation in the Context of Migration and Exile*

ÖZET

Toplumların tarihî süreç içerisinde maruz kaldıkları göç ve sürgün hareketleri, yalnızca demografik yapıyı değil, aynı zamanda dilsel ve kültürel kimliklerini de derinden etkilemektedir. 1944 yılında Sovyetler Birliği'nin uyguladığı zorunlu iskân politikaları sonucunda Batum ve çevresinde yaşayan Karadeniz Türkleri Orta Asya'nın farklı bölgelerine sürgün edilmiş, bu topluluğun önemli bir bölümü ise Kırgızistan'ın Oş ili ve çevresine yerleştirilmiştir. Yaklaşık seksen yılı bulan bu süreç içerisinde Karadeniz Türkleri, bir yandan Kırgızca, Özbekçe ve Rusçanın yoğun etkisi altında yaşamlarını sürdürürken diğer yandan kendi ağız özelliklerini, kültürel değerlerini ve toplumsal hafızalarını büyük ölçüde korumayı başarmıştır. Bu çalışmada Kırgızistan'da yaşayan Karadeniz Türklerinin tarihî geçmişi, göç ve sürgün süreci, sosyal yaşamı, kültürel yapısı ve dil kimliği birlikte değerlendirilmiştir. Araştırmanın temel amacı, sürgün ve çok dilli çevrenin Karadeniz Türklerinin dili üzerindeki etkilerini ortaya koyarken, dil ile kültürel kimlik arasındaki ilişkinin sürekliliğini incelemektir. Araştırmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; alan araştırmasında elde edilen veriler tarihsel belgeler, ağız araştırmaları ve ilgili literatür ışığında değerlendirilmiştir.

Çalışma sonucunda Karadeniz Türklerinin uzun yıllar farklı etnik topluluklarla birlikte yaşamalarına rağmen ağız özelliklerini büyük ölçüde muhafaza ettikleri, kültürel kimliklerini ise özellikle aile yapısı, geleneksel düğünler, mutfak kültürü, dinî yaşam ve toplumsal dayanışma aracılığıyla günümüze taşıdıkları belirlenmiştir. Bununla birlikte genç kuşaklarda artan şehirleşme, eğitim, iş gücü göçü ve dijital iletişim araçlarının etkisiyle ana dil kullanımının giderek azaldığı tespit edilmiştir. Araştırma, Kırgızistan'daki Karadeniz Türklerinin dilinin yalnızca bir iletişim aracı değil; tarihsel hafızanın, kültürel devamlılığın ve toplumsal kimliğin temel taşı olduğunu göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kırgızistan, Karadeniz Türkleri, ağız araştırmaları, dil kimliği, sürgün.

ABSTRACT

Forced migration and exile have profoundly affected not only the demographic structures of societies but also their linguistic and cultural identities. As a result of the Soviet deportation policy implemented in 1944, the Black Sea Turks living in and around Batumi were exiled to various parts of Central Asia, with a considerable number settling in Osh Province of Kyrgyzstan. Despite living in a multilingual environment dominated by Kyrgyz, Uzbek, and Russian for nearly eighty years, this community has largely preserved its dialectal features, cultural heritage, and collective identity. This study examines the historical background, migration process, cultural life, and linguistic identity of the Black Sea Turks living in Kyrgyzstan. The primary objective is to evaluate the effects of exile and multilingualism on their language while revealing the relationship between language and cultural identity. A qualitative research design was employed, and field data were interpreted through historical documents, dialect studies, and relevant scholarly literature. The findings indicate that despite long-term interaction with different ethnic communities, the Black Sea Turks have successfully preserved many of their dialectal characteristics. Their cultural identity continues to survive through family traditions, wedding ceremonies, cuisine, religious practices, and strong community solidarity. However, increasing urbanization, migration, higher education, and digital communication have reduced the intergenerational transmission of the mother tongue. The study concludes that the language of the Black Sea Turks in Kyrgyzstan functions not only as a means of communication but also as a carrier of historical memory, cultural continuity, and collective identity.

Keywords: Kyrgyzstan, Black Sea Turks, dialect studies, linguistic identity, cultural identity, migration, exile

Eda Bindaş Doğduş¹
Taalaybek Abdiyev²

How to Cite This Article

Bindaş Doğduş, E. & Abdiyev, T.
(2026). Kırgızistan'daki Karadeniz
Türklerinde Tarih, Kültür ve Dil
Kimliği: Göç ve Sürgün
Bağlamında Bir Değerlendirme.
*International Social Sciences
Studies Journal*, (e-ISSN:2587-
1587) 12(9), 1358-1362. DOI:
<https://doi.org/10.5281/zenodo.23033888>

Arrival: 14 July 2026

Published: 30 September 2026

Social Sciences Studies Journal is
licensed under a Creative
Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License.

* Öğr.Gör.Dr., Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Kırgızistan ORCID: 0009-006-9487-7381

¹ Doç.Dr. Taalaybek Abdiyev, Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü, Kırgızistan. ORCID: 0000-0002-8836-3660

Bu çalışma Kırgızistan-Türkiye Manas Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türkoloji Anabilim Dalı öğretim üyesi Doç. Dr. Taalaybek Abdiyev danışmanlığında yürütülen ve Eda Bindaş Doğdu tarafından 12.05.2026 tarihinde savunulan 'Kırgızistan'daki Karadeniz Türklerinin Dili (fonetik-leksikolojik-gramer) adlı doktora tezinden türetilmiştir.

GİRİŞ

Dil, bireylerin iletişim kurmasını sağlayan bir araç olmanın ötesinde, toplumların tarihsel hafızasını, kültürel birikimini ve kolektif kimliğini kuşaktan kuşağa aktaran temel unsurlardan biridir. Bir toplumun yaşadığı göç, savaş, sürgün ve zorunlu yer değiştirme gibi tarihsel olaylar yalnızca nüfus hareketlerini değil, aynı zamanda dilin kullanım alanlarını, kültürel pratikleri ve kimlik algısını da doğrudan etkilemektedir. Bu nedenle göç ve sürgün topluluklarının dili, yalnızca dil biliminin değil; tarih, sosyoloji, antropoloji ve kültürel çalışmaların da önemli araştırma alanlarından biri hâline gelmiştir.

Türk dünyasında tarih boyunca farklı sebeplerle meydana gelen göç hareketleri, Türk boylarının geniş bir coğrafyaya yayılmasına neden olmuş ve bu durum Türkçenin farklı lehçe ve ağızlarının oluşumunu hızlandırmıştır. Özellikle XIX. yüzyılın sonlarından itibaren Rus Çarlığı'nın Kafkasya politikaları, ardından Sovyetler Birliği döneminde uygulanan zorunlu iskân ve sürgün uygulamaları, Kafkasya'da yaşayan birçok Türk topluluğunun demografik, kültürel ve dilsel yapısını derinden etkilemiştir. Bu topluluklardan biri de Batum ve çevresinde yaşayan Karadeniz Türkleridir.

Karadeniz Türkleri, tarih boyunca Doğu Karadeniz'in kıyı kesimlerinde şekillenen sosyal ve kültürel hayatın önemli temsilcileri olmuş; konuştıkları ağız özellikleri, geleneksel yaşam biçimleri ve zengin söz varlıklarıyla Anadolu Türk kültürünün önemli bir parçasını oluşturmuşlardır. Bölgenin coğrafi yapısı, ekonomik faaliyetleri ve tarihsel ilişkileri, bu topluluğun kendine özgü kültürel özellikler geliştirmesinde etkili olmuştur. Tarım ve hayvancılığa dayalı üretim biçimi, aile merkezli sosyal yapı, güçlü akrabalık ilişkileri, düğün ve cenaze gelenekleri ile mutfak kültürü, Karadeniz Türklerinin kimliklerini şekillendiren temel unsurlar arasında yer almaktadır.

XX. yüzyılın ortalarında Sovyet yönetiminin güvenlik politikaları kapsamında gerçekleştirilen zorunlu sürgün uygulamaları, Karadeniz Türklerinin tarihindeki en önemli kırılma noktalarından birini oluşturmuştur. 1944 yılında gerçekleştirilen sürgün sırasında Batum ve çevresinde yaşayan binlerce Karadeniz Türkü, Ahıska Türkleri ile birlikte yük vagonlarıyla Orta Asya'ya gönderilmiş; Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan'ın farklı bölgelerine iskân edilmiştir. Yolculuk sırasında yaşanan ağır yaşam koşulları, açlık, hastalık ve ölümler toplumsal hafızada derin izler bırakmış; sürgün deneyimi sonraki kuşakların kimlik algısını da belirleyen temel unsurlardan biri hâline gelmiştir. Tez kapsamında elde edilen alan verileri de bu tarihsel sürecin topluluk hafızasında canlı biçimde korunduğunu göstermektedir.

Sürgün sonrasında Kırgızistan'ın özellikle Oş ili ve Kökcar köyüne yerleştirilen Karadeniz Türkleri, farklı dil ve kültürlerin bir arada bulunduğu çok dilli bir sosyal çevrede yaşamaya başlamıştır. Günlük yaşamda Kırgızca, Özbekçe ve Rusçayla yoğun temas kurulmasına rağmen aile içi iletişimde ve toplumsal dayanışmanın sürdürüldüğü alanlarda Türkiye Türkçesinin Karadeniz ağız özelliklerini koruyan konuşma biçimleri kullanılmaya devam etmiştir. Bu durum, dilin yalnızca iletişim işlevi görmediğini; aynı zamanda kültürel aidiyetin ve etnik kimliğin korunmasında temel bir unsur olduğunu ortaya koymaktadır.

Dil ile kültür arasındaki ilişki karşılıklıdır. Kültür dili beslerken, dil de kültürel belleğin korunmasını sağlar. Özellikle diasporada yaşayan topluluklarda ana dilin korunması, yalnızca sözcüklerin veya dil bilgisel yapıların yaşatılması anlamına gelmez; aynı zamanda geleneklerin, yaşam biçiminin, tarih bilincinin ve ortak kimliğin gelecek kuşaklara aktarılması anlamını taşır. Bu nedenle sürgün topluluklarının ağız özelliklerinin incelenmesi, yalnızca dil değişimlerini açıklamak açısından değil, kültürel sürekliliğin anlaşılması bakımından da büyük önem taşımaktadır.

Kırgızistan'da yaşayan Karadeniz Türkleri, yaklaşık seksen yıldır anayurtlarından uzakta yaşamalarına rağmen düğün gelenekleri, cenaze törenleri, dinî ritüeller, mutfak kültürü, akrabalık ilişkileri ve sözlü kültür ürünleri aracılığıyla kimliklerini korumayı başarmıştır. Özellikle kara lahana, mısır, turşu ve yöresel yemekler etrafında şekillenen mutfak kültürü ile horon, kemeçe ve topluluk içi evlilik geleneği, kültürel devamlılığın en belirgin göstergeleri arasında yer almaktadır. Bununla birlikte eğitim, kentleşme, ekonomik nedenlerle gerçekleşen dış göç ve dijital iletişim araçlarının yaygınlaşması, genç kuşakların ana dili kullanma oranını azaltmakta ve ağız özelliklerinin gelecek nesillere aktarılmasını zorlaştırmaktadır.

Türkiye'de Karadeniz ağızları üzerine çok sayıda çalışma yapılmış olmasına rağmen, Orta Asya'da yaşayan Karadeniz Türklerinin dili ve kültürü üzerine gerçekleştirilen araştırmalar oldukça sınırlıdır. Mevcut çalışmaların büyük bölümü Ahıska Türklerine odaklanırken, Kırgızistan'da yaşayan Karadeniz Türklerinin tarihî süreçleri, kültürel yapıları ve dil kimliklerini bütüncül bir yaklaşımla ele alan araştırmaların sayısı yok denecek kadar azdır. Bu durum, söz konusu topluluğun bilimsel olarak belgelenmesini ve kültürel mirasının kayıt altına alınmasını gerekli kılmaktadır.

Bu araştırmanın amacı, Kırgızistan'da yaşayan Karadeniz Türklerinin tarihî serüvenini, kültürel yaşamını ve dil kimliğini birlikte değerlendirerek sürgün sonrasında gelişen dilsel ve kültürel sürekliliği ortaya koymaktır. Araştırmada elde edilen alan verileri, tarihsel belgeler ve ilgili literatür birlikte değerlendirilmiş; topluluğun dilinin yalnızca fonetik ve biçimbilimsel özellikleri değil, aynı zamanda kültürel kimliğin korunmasındaki işlevi de incelenmiştir. Böylece çalışma, sürgün ve göç bağlamında dil-kimlik ilişkisini ele alarak Türk dili araştırmalarına ve diaspora çalışmalarına katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Karadeniz Türklerinin Tarihî ve Sürgün Süreci

Karadeniz Türkleri, tarih boyunca Trabzon, Rize, Artvin ve Batum çevresinde yaşamış; bölgenin coğrafi şartlarına uyum sağlayarak tarım, hayvancılık ve denizcilik eksenli bir yaşam biçimi geliştirmiştir. Özellikle mısır tarımı, küçükbaş hayvancılık ve yaylacılık kültürü, ekonomik hayatın temel unsurlarını oluşturmuştur. Bu üretim biçimi yalnızca ekonomik yapıyı değil; aile düzenini, sosyal dayanışmayı ve sözlü kültür geleneğini de şekillendirmiştir. Horon, kemençe, yöresel türküler ve zengin mutfak kültürü, Karadeniz Türklerinin kültürel kimliğinin temel bileşenleri arasında yer almaktadır (Demir, 2012).

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Kafkasya'da yaşanan siyasî gelişmeler, Osmanlı Devleti ile Rus Çarlığı arasındaki mücadeleler ve sınır değişiklikleri, bölgedeki Türk nüfusunu doğrudan etkilemiştir. 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonrasında Batum'un Rus hâkimiyetine geçmesiyle birlikte bölgedeki sosyal ve siyasî yapı önemli ölçüde değişmiştir. Bunun sonucunda bazı aileler Anadolu'ya göç ederken, önemli bir kısmı ise Batum ve çevresinde yaşamaya devam etmiştir. Böylece Karadeniz Türkleri, farklı idarî sistemler altında yaşamlarına rağmen dil ve kültürlerini korumayı sürdürmüştür (Aydıngün ve Asker, 2008).

1917 yılında gerçekleşen Bolşevik Devrimi'nin ardından kurulan Sovyet yönetimi, etnik topluluklar üzerinde merkezi bir kontrol politikası benimsemiştir. Özellikle sınır bölgelerinde yaşayan halklar, güvenlik gerekçesiyle sürekli denetim altında tutulmuş ve II. Dünya Savaşı sırasında bu politikalar daha da sertleşmiştir. Sovyet lideri Stalin döneminde uygulanan zorunlu iskân politikaları çerçevesinde birçok halk gibi Türk toplulukları da sürgüne gönderilmiştir (Martin, 2001).

1944 yılı, Karadeniz Türklerinin kolektif hafızasında derin izler bırakan en önemli tarihsel dönüm noktasıdır. 13-14 Kasım 1944 tarihlerinde gerçekleştirilen sürgün sırasında Batum ve çevresinde yaşayan Karadeniz Türkleri, Ahıska Türkleri ile aynı sürgün politikası kapsamında değerlendirilmiş ve yük trenleriyle Orta Asya'nın farklı bölgelerine gönderilmiştir. Günler hatta haftalar süren yolculuk sırasında açlık, salgın hastalıklar, soğuk hava koşulları ve yetersiz sağlık hizmetleri nedeniyle çok sayıda insan yaşamını yitirmiş; aileler parçalanmış ve toplumsal yapı ağır bir travmaya maruz kalmıştır. Bu süreç, günümüzde dahi topluluğun sözlü anlatılarında canlılığını koruyan tarihsel bir hafıza unsuru olarak varlığını sürdürmektedir.

Sürgün sonrasında Karadeniz Türklerinin bir bölümü Kazakistan'ın Cambul (Taraz) bölgesine, bir bölümü ise Kırgızistan'ın Oş ili başta olmak üzere farklı yerleşim alanlarına iskân edilmiştir. Oş iline bağlı Kökcar köyü, zaman içerisinde Karadeniz Türklerinin yoğun olarak yaşadığı yerleşim merkezlerinden biri hâline gelmiştir. Topluluk burada tarım ve hayvancılık faaliyetleriyle geçimini sağlamış; Sovyet kolhoz sisteminde uzun yıllar çalışmıştır. İlk yıllarda sürgünün geçici olduğu düşünülmüş olsa da zamanla yeni yerleşim alanı kalıcı yaşam mekânına dönüşmüştür. Bununla birlikte anayurda dönüş arzusu, kolektif hafızada canlılığını korumuştur. Tez kapsamında gerçekleştirilen alan araştırması da bu tarihsel belleğin özellikle yaşlı kuşak tarafından güçlü biçimde yaşatıldığını göstermektedir.

Sovyet döneminde uygulanan eğitim ve kimlik politikaları, Karadeniz Türklerinin toplumsal yaşamını önemli ölçüde etkilemiştir. Uzun yıllar boyunca resmî belgelerde yer alan etnik kimlik kayıtları nedeniyle yükseköğretime erişimde çeşitli güçlükler yaşanmış; ana dilin kamusal alandaki kullanım imkânları sınırlandırılmıştır. Buna rağmen aile içinde Türkçenin kullanılması, düğün, cenaze ve dinî törenlerde geleneksel uygulamaların sürdürülmesi, dil ve kültürel kimliğin korunmasında belirleyici rol oynamıştır. Özellikle kapalı topluluk yapısı, ağız özelliklerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasına katkı sağlamıştır.

1991 yılında Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlığını kazanan Kırgızistan'da siyasal ve ekonomik dönüşüm süreci başlamıştır. Kolhoz sisteminin sona ermesi, ekonomik sorunlar ve işsizlik nedeniyle Karadeniz Türklerinin önemli bir bölümü Rusya ve Türkiye'ye çalışma amacıyla göç etmiştir. Bu yeni göç hareketi, topluluğun sosyokültürel yapısında yeni değişimleri beraberinde getirmiştir. Bir taraftan Türkiye ile ilişkilerin güçlenmesi Türkiye Türkçesiyle bağı artırırken, diğer taraftan genç kuşakların farklı dil ortamlarında yetişmesi geleneksel ağız özelliklerinin kullanım alanını daraltmaya başlamıştır. Bununla birlikte aile içi iletişim, geleneksel törenler ve kültürel pratikler aracılığıyla dilsel ve kültürel süreklilik büyük ölçüde korunmaktadır.

Tarihsel süreç bütüncül olarak değerlendirildiğinde, Kırgızistan'daki Karadeniz Türklerinin yalnızca zorunlu göç yaşamış bir topluluk olmadığı; aynı zamanda sürgün koşullarına rağmen dilini, kültürünü ve toplumsal hafızasını koruyabilmiş önemli bir diaspora topluluğu olduğu görülmektedir. Bu nedenle Karadeniz Türklerinin tarihi serüveni, yalnızca göç tarihi açısından değil; dilin korunması, kültürel süreklilik ve kimlik inşası bakımından da Türkoloji araştırmaları için önemli bir inceleme alanı oluşturmaktadır.

Kırgızistan'daki Karadeniz Türklerinin Kültürel Yapısı ve Kimlik İnşası

Göç ve sürgün süreçleri, toplumların yalnızca yaşadıkları coğrafyayı değiştirmemekte; aynı zamanda sosyal yapılarını, kültürel üretimlerini ve kimlik algılarını da yeniden şekillendirmektedir. Bununla birlikte birçok diaspora topluluğu, maruz kaldığı zorlayıcı koşullara rağmen kültürel değerlerini koruyarak kolektif kimliğini yaşatmayı başarabilmektedir. Kırgızistan'da yaşayan Karadeniz Türkleri de bu açıdan dikkat çekici örneklerden biridir. Yaklaşık seksen yıldır anayurtlarından uzakta yaşamalarına rağmen topluluk, geleneksel yaşam biçimini, sözlü kültürünü, aile yapısını ve dilini büyük ölçüde muhafaza etmeyi başarmıştır.

Kültürel kimliğin korunmasında en önemli unsur aile kurumudur. Karadeniz Türklerinde aile, yalnızca biyolojik akrabalığın değil; aynı zamanda kültürel aktarımın gerçekleştiği temel sosyal yapıyı oluşturmaktadır. Çocukların ana dili öğrenmeleri, geleneksel davranış kalıplarını benimsemeleri ve topluluğun ortak hafızasını tanımaları büyük ölçüde aile içerisinde gerçekleşmektedir. Özellikle yaşlı kuşakların anlattığı göç ve sürgün hatıraları, genç nesillerin tarihsel aidiyet bilincini güçlendiren sözlü tarih örnekleri olarak değerlendirilebilir (Fishman, 1991).

Tez kapsamında yapılan saha araştırmaları da Karadeniz Türklerinin aile içi iletişimde kendi ağız özelliklerini büyük ölçüde koruduklarını göstermektedir. Ev ortamında kullanılan dil, yalnızca günlük iletişimi sağlamakla kalmamakta; aynı zamanda kültürel değerlerin, atasözlerinin, deyimlerin ve geleneksel söyleyiş biçimlerinin gelecek kuşaklara aktarılmasına aracılık etmektedir. Bu durum, diasporada yaşayan topluluklarda ana dilin korunmasının en önemli mekanizmalarından biri olarak değerlendirilebilir.

Karadeniz Türklerinin kültürel kimliğinin en belirgin göstergelerinden biri de düğün ve evlilik gelenekleridir. Düğünler yalnızca iki bireyin evlenmesini ifade eden sosyal organizasyonlar değil; aynı zamanda topluluğun birlik ve dayanışmasını güçlendiren kültürel etkinliklerdir. Düğünlerde Karadeniz yöresine özgü horon oyunlarının oynanması, kemençenin kullanılması ve geleneksel türkülerin söylenmesi, sürgün sonrasında dahi kültürel sürekliliğin korunabildiğini göstermektedir. Bunun yanında evliliklerin büyük ölçüde topluluk içerisinde yapılması, kültürel kimliğin ve dilsel özelliklerin korunmasına katkı sağlayan önemli bir unsur olarak dikkat çekmektedir.

Cenaze törenleri ve dinî uygulamalar da kültürel belleğin korunmasında önemli işlevler üstlenmektedir. Topluluk içerisinde mevlitler, taziye ziyaretleri ve dinî bayramlar yalnızca inanç temelli uygulamalar değil; aynı zamanda bireyleri ortak tarih ve kimlik etrafında bir araya getiren sosyal mekanizmalardır. Sovyetler Birliği döneminde dinî hayat üzerindeki baskılara rağmen ailelerin bu gelenekleri mümkün olduğunca sürdürmesi, kültürel devamlılığın korunmasına katkı sağlamıştır. Bağımsızlık sonrasında ise dinî faaliyetlerin yeniden canlanması, kültürel kimliğin görünürlüğünü artırmıştır.

Karadeniz Türklerinin kültürel kimliğinin korunmasında mutfak kültürü ayrı bir yere sahiptir. Yemek kültürü, yalnızca beslenme alışkanlıklarını değil; tarihsel hafızayı, üretim biçimlerini ve toplumsal dayanışmayı da yansıtan önemli bir kültür unsurudur. Saha araştırmalarına göre kara lahana, mısır unu, fasulye, turşu çeşitleri ve geleneksel Karadeniz yemekleri bugün de topluluk içerisinde yaygın olarak hazırlanmaktadır. Özellikle kara lahana çorbası, kara lahana sarması, mıhlama ve mısır ekmeği gibi yemekler, yalnızca mutfak geleneğinin değil; aynı zamanda Karadeniz kimliğinin sembolleri olarak kabul edilmektedir.

Yemek isimlerinin korunması da dil ile kültür arasındaki güçlü ilişkiyi göstermektedir. Günlük konuşmalarda kullanılan lazut, lobiya, kartof, pamidor ve baklaçan gibi sözcükler yalnızca yiyecek adları değildir; aynı zamanda Karadeniz Türkçesinin söz varlığını yaşatan kültürel göstergelerdir. Bu kelimelerin kuşaktan kuşağa aktarılması, söz varlığının kültürel kimlikle birlikte yaşatıldığını ortaya koymaktadır. Dilsel süreklilik ile mutfak kültürü arasındaki bu ilişki, diasporada yaşayan birçok toplulukta gözlenen kültürel koruma mekanizmalarıyla benzerlik göstermektedir.

Topluluğun sosyal dayanışma anlayışı da kültürel kimliğin devamlılığını sağlayan temel faktörlerden biridir. Düğünlerde, cenazelerde, hasat dönemlerinde ve dinî bayramlarda bireylerin birbirlerine destek olması, kolektif aidiyet duygusunu güçlendirmektedir. Bu dayanışma ağı sayesinde hem geleneksel yaşam biçimi korunmakta hem de ana dilin doğal kullanım alanları canlı tutulmaktadır. Özellikle yaşlı bireylerin genç kuşaklarla sürekli iletişim hâlinde olması, ağız özelliklerinin aktarılmasını kolaylaştırmaktadır.

Ancak son yıllarda ekonomik nedenlerle Türkiye, Rusya ve diğer ülkelere yönelen iş gücü göçü, topluluğun demografik yapısını önemli ölçüde değiştirmiştir. Üniversite eğitimi için büyük şehirlere giden gençlerin Kırgızca, Rusça ve standart Türkiye Türkçesini daha yoğun kullanmaları, yerel ağız özelliklerinin kullanım alanını daraltmaktadır. Bunun yanında dijital iletişim araçlarının yaygınlaşması ve küresel kültürün etkisi, geleneksel kültürel pratiklerin günlük yaşam içerisindeki görünürlüğünü azaltmaktadır. Buna rağmen aile kurumunun güçlü yapısı ve topluluk içindeki dayanışma kültürü, Karadeniz Türklerinin kültürel kimliğinin günümüzde de önemli ölçüde korunmasını sağlamaktadır.

Sonuç olarak Kırgızistan'daki Karadeniz Türklerinin kültürel yapısı, göç ve sürgün deneyimlerine rağmen sürekliliğini koruyabilmiş güçlü bir kimlik örneği sunmaktadır. Aile yapısı, sözlü kültür, geleneksel törenler, mutfak kültürü ve dinî yaşam, yalnızca kültürel mirasın değil; aynı zamanda dilin korunmasının da temel taşıdır. Bu nedenle Karadeniz Türklerinin kültürü ile dili birbirinden bağımsız değerlendirilemeyecek kadar iç içe geçmiş iki temel unsur olarak ele alınmalıdır.

SONUÇ

Bu araştırma, Kırgızistan'da yaşayan Karadeniz Türklerinin tarihî geçmişini, sürgün deneyimini, kültürel yapısını ve dil kimliğini birlikte değerlendirerek göç ve sürgün süreçlerinin toplumsal hafıza üzerindeki etkilerini ortaya koymuştur. Çalışma kapsamında incelenen alan verileri ve ilgili literatür, Karadeniz Türklerinin yaklaşık seksen yıldır anayurtlarından uzakta yaşamalarına rağmen dilsel ve kültürel kimliklerini büyük ölçüde koruyabildiklerini göstermektedir.

Araştırma bulguları, Karadeniz Türklerinin sürgün sonrasında Kırgızca, Özbekçe ve Rusçanın yoğun olarak kullanıldığı çok dilli bir çevrede yaşamalarına rağmen aile içi iletişimde ve topluluk içi sosyal ilişkilerde Türkiye Türkçesinin Karadeniz ağız özelliklerini yaşatmaya devam ettiklerini ortaya koymaktadır. Bu durum, dilin yalnızca bir iletişim aracı olmadığını; aynı zamanda tarihsel hafızanın, kültürel aidiyetin ve toplumsal kimliğin korunmasında temel bir unsur olduğunu göstermektedir.

Kültürel kimliğin korunmasında aile yapısı, sözlü kültür, düğün ve cenaze gelenekleri, dinî yaşam, mutfak kültürü ve topluluk içi dayanışmanın belirleyici rol oynadığı anlaşılmıştır. Özellikle horon, kemençe, geleneksel Karadeniz yemekleri ve aile büyüklerinden aktarılan sürgün anlatıları, Karadeniz Türklerinin kültürel sürekliliğini sağlayan başlıca unsurlar arasında yer almaktadır. Bununla birlikte son yıllarda artan şehirleşme, eğitim, ekonomik nedenlerle gerçekleşen iş gücü göçü ve dijital iletişim araçlarının yaygınlaşması, genç kuşakların ana dili kullanım oranını azaltmakta ve yerel ağız özelliklerinin gelecek nesillere aktarılmasını zorlaştırmaktadır.

Sonuç olarak Kırgızistan'daki Karadeniz Türklerinin dili, yalnızca bireyler arası iletişimi sağlayan bir araç değil; tarihsel travmanın, sürgün hafızasının, kültürel devamlılığın ve etnik kimliğin taşıyıcısıdır. Bu nedenle Karadeniz Türklerinin dili ve kültürü birbirinden bağımsız değerlendirilemeyecek kadar iç içe geçmiş iki temel unsur olarak ele alınmalıdır. Araştırma, diaspora topluluklarında dilin korunmasının kültürel kimliğin sürdürülmesi açısından ne kadar önemli olduğunu göstermekte; Kırgızistan'daki Karadeniz Türklerinin dil ve kültürel mirasının belgelenmesi, korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması gerektiğini vurgulamaktadır.

KAYNAKÇA

- Aydın, A. ve Asker, A. (2008). Ahıska Türkleri: Sürgün ve Kimlik. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları
- Demir, N. (2012). Karadeniz Bölgesi Türk Kültürü Üzerine İncelemeler. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Ercilasun, A. B. (2007). Türk Lehçeleri Grameri. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Fishman, J. A. (1991). Reversing Language Shift: Theoretical and Empirical Foundations of Assistance to Threatened Languages. Clevedon: Multilingual Matters.
- Korkmaz, Z. (1995). Türkiye Türkçesi Ağızları Üzerine Araştırmalar. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Martin, T. (2001). The Affirmative Action Empire: Nations and Nationalism in the Soviet Union, 1923–1939. Ithaca: Cornell University Press.
- Özkan, İ. (2007). Ahıska Türkleri: Tarih, Sürgün ve Kimlik. Ankara: Berikan Yayınları.
- Yıldız, A. (2015). "Diasporada Dil ve Kimlik İlişkisi". Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi, 39, 45–6